

Аннотація

В статті представлена концепція зеленої інфраструктури міста і проаналізовані особливості її впровадження в градостроительні програми розвитку міст. Представлені різні підходи до визначення поняття «зелена інфраструктура». На прикладі Німеччини, показано, як ця концепція може бути введена в програму розвитку міст. Представлені основні елементи, характерні для моделі зеленого міста, зокрема мінімізація негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище в межах сталого розвитку території.

Ключевые слова: зелена інфраструктура, місто, екосистемні послуги, Україна.

Abstract

In the article the concept of green infrastructure in the city and the peculiarities of its implementation in urban development programs towns. Presented different approaches to the concept of "green infrastructure". On the example of Germany shows how this concept can be implemented in the program of urban development. The basic elements characteristic model green cities, including minimizing the negative human impact on the environment as part of sustainable development of the territory.

Keywords: green infrastructure, city, ecosystem services, Ukraine.

УДК 719:72.01

Осиченко Г. О. ,
доктор архітектури, професор,
Харківський національний університет
міського господарства
імені О.М. Бекетова

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕВОЛЮЦІЇ ІСТОРИЧНИХ МІСТ

Анотація: в статті розглядаються низка методів досліджень історичних міст і населених пунктів. Зроблено висновки про необхідність розширення методів аналізу та залучення міждисциплінарних методів досліджень.

Ключові слова: методи досліджень, еволюція, історичні міста і населені пункти, історико - архітектурний опорний план, історико - культурна спадщина.

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку України необхідно ефективно вирішувати питання збереження архітектурно-історичного середовища і природної спадщини. Виникаючі містобудівні проблеми розвитку архітектурно-історичного середовища регіонів і населених пунктів,

реконструкції та модернізації існуючої забудови знаходяться в полі, визначеному основними положеннями Міжнародних хартій, конвенцій ЮНЕСКО, ІКОМОС, Законом України «Про охорону культурної спадщини». На забезпечення охорони та життєздатності архітектурної спадщини спрямоване розроблення історико - архітектурних опорних планів історичних населених міст та проектів зон охорони, які передбачають змістовні історико - архітектурні дослідження. Але стан збереження історичних об'єктів, як і наявність архівних, картографічних та іконографічних джерел про них не завжди дозволяє відтворити повну і достовірну картину виникнення та розвитку об'єкту культурної спадщини. Тому актуальним постає питання розвитку системи методів досліджень історичних міст та архітектурних об'єктів культурної спадщини в містобудівному проектуванні.

Мета дослідження – визначення проблем, пов'язаних з дослідженнями еволюції архітектурно-планувальної структури історичних населених місць та розширення історичних методів досліджень історико-культурної спадщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальноприйнята методика історико - архітектурних досліджень історичної спадщини міст була розроблена у 1982 році авторським колективом Науково - дослідного і проектного інституту містобудування м. Київ (Київ НДПМістобудування) та Науково - дослідного інституту теорії, історії і перспективних проблем радянської архітектури (КиївНДІТІА) у складі: Є. Є. Водзинського, Ю. А. Нельговського, Т. А. Трегубової, Є. Є. Ключниченко, І. В. Колеснікова. Основні положення цієї методики були викладені у праці [1]. Роботою, яка підсумовує вітчизняний досвід досліджень історичних міст, є праця В. Вечерського «Спадщина містобудування України: Теорія і практика історико - містобудівних пам'яткоохоронних досліджень населених місць» [2]. Монографію присвячено питанням дослідження містобудівного укладу старовинних населених місць України, їх культурної спадщини, методів і форм збереження пам'яток та традиційного характеру середовища. Серед вітчизняних дослідників, котрі займалися дослідженнями історичної спадщини, слід назвати Є. Водзинського, О. Пламеницьку, О. Олійник та ін.; серед закордонних праць методам досліджень історичного розвитку планувальних структур міст присвячені праці Д. Веретеннікова [3].

Виклад основного матеріалу. На даний час методика досліджень історичних міст з метою розробки історико-архітектурних опорних планів і проектів зон охорони об'єктів культурної спадщини включає наступну послідовність перед проектних робіт: вияв, аналіз, оцінка об'єктів спадщини та визначення їх ролі у композиції та образі населеного пункту. Дослідження поетапного розвитку планування і забудови передбачає вивчення та

співставлення історичних і сучасних планів населених пунктів, аналіз історичної забудови, вияв стійких елементів, особливостей еволюції кожного населеного пункту тощо, що потребує залучення великого масиву історичних даних. Але на Лівобережжі України склався певний брак джерельної бази (а найбільше планів населених пунктів), оскільки велика кількість архівних матеріалів міст знищено в період окупації у роки Другої світової війни або вилучено з місцевих архівів у центральні архіви колишнього СРСР. Це стосується також історичних сільських населених пунктів і малих міст, для яких в Російській імперії не розроблялися генеральні плани розвитку.

Тому вирішення проблеми наближення до відтворення реальної історії об'єкта, а значить й визначення його цінності і особливостей, потребує:

- залучення нетрадиційних і міждисциплінарних методів історичного аналізу;
- розширення поняття про джерельну базу історико - архітектурного дослідження;
- встановлення компонентів середовищної структури населеного пункту, покомпонентний аналіз з встановленням взаємозв'язків між компонентами та їх змінами у процесі розвитку міста.

В ретроспективному дослідженні історичного міста реалізуються та показують ефективність наступні групи методів:

- загально наукові методи, зокрема *метод аналогій*;
- традиційні спеціальні історичні методи дослідження, до яких відносяться: *історико-генетичний, історико-порівняльний, історико-типологічний, історико-системний методи, метод діахронічного аналізу, метод історичної періодизації, ретроспективний та біографічний методи*;
- методи історичного архітектурно-містобудівного аналізу (*композиційний аналіз, функціонально-планувальний аналіз, видовий аналіз пам'ятки, морфологічний аналіз забудови, аналіз стильових ознак, тощо*);
- методи, пов'язані з допоміжними архітектурно-будівельними дисциплінами: *методи досліджень історії будівельних технологій, конструкцій та будівельних матеріалів*;
- нетрадиційні спеціальні історичні методи, до яких відносять: *кількісні (математичні), соціально-психологічні, лінгвістичні методи; методи семіотики; метод мистецтвознавчого аналізу*;
- міждисциплінарні методи та методи, пов'язані з допоміжними історичними дисциплінами - *археологією, генеалогією, геральдиком, історичною етнографією, історичною географією, історичною ономастикою,*

метрологією, нумізматикою, топонімікою, соціальною генеалогією та генеалогічною картографією та ін.

В якості основи історичного знання виступають історичні джерела. Правомірним є підрозділ історичних джерел на чотири типи: *речові; письмові; образотворчі (зображально-графічні та зображально-художні); фонічні*. В містобудівних дослідженнях важливим джерелом інформації виступають природна підоснова населеного пункту та всі об'єкти природи, до яких людина доклала руку в своїх цілях (наприклад, лісосіки, дамби, заповідники, ставки і т.д.). Залучення міждисциплінарних методів розширює традиційну джерельну базу. Так при використанні методів соціальної генеалогії родовід окремих соціальних груп і сімей стає засобом пізнання політичної, соціально – економічної історії, а іноді дозволяє уточнити дату виникнення населеного пункту. Також географічні назви - *топоніми*, які вивчає ономастика, - містять великий обсяг інформації про розселення і міграції древніх етносів, про взаємини різних народів, про особливості побуту, історичні події та перших мешканців населеного пункту.

Нові історичні джерела формують нові групи структурних компонентів при вивченні історичного міста. До головних структурних компонентів населеного пункту відносяться: антропогенні та природні компоненти, а також інтегральні структури, котрі визначають взаємозв'язок між компонентами.

Серед природних компонентів виділяються рельєф, рослинність та водойми. Антропогенні компоненти – це планувальна структура, функціональна структура населеного пункту, система центрів обслуговування, система історичних землеволодінь та їх структура (межування земель), система забудови, вулично-дорожня мережа, історичне районування, морфоструктура міського середовища, система озеленених міських територій, система міських публічних просторів тощо. Містобудівна композиція і акцентно-домінантна структура міста, візуальна структура міста тощо становлять інтегральні структури міста. Покомпонентний аналіз включає якісний аналіз і визначення кількісних параметрів. Так, ретроспективний аналіз еволюції історичних міст може проводитися у декількох напрямках:

1. Аналіз планування та перегруповання функціональних і планувальних частин міста в процесі територіального зростання, вияв змін у градоформуючій базі і соціально-економічних умовах, зміни функції та ієрархії населеного міста. Аналіз включає дослідження поетапних змін кількісних показників росту (площа території, кількість населення, темпи приросту нових територій тощо); дослідження якісних характеристик (тип планувальної структури, зміна або збереження функціональної структури території, поява

нових функціональних частин, стійкість окремих функцій на відповідних територіях, поява нових структурно-планувальних елементів тощо) [3].

2. Аналіз формування і трансформації вулично-дорожньої мережі. Аналіз включає дослідження поетапних змін кількісних параметрів (загальна довжина, щільність мережі) та якісних характеристик (тип, конфігурація планувальних систем, поява нових зовнішніх зв'язків, вияв ділянок змін мережі тощо) [3].

3. Аналіз розвитку, перегрупування та функціональної переорієнтації міських центрів, формування системи центрів. Кількість центрів, їх площа і довжина, приріст площі або довжини, забезпеченість територій громадськими центрами – це складові кількісного аналізу системи центрів, що розвиваються. Визначення стабільності домінуючих функцій, поява нових центрів, зміни функцій окремих центрів, тип просторового вирішення центру, стабільність елементів центру – це дослідження якісних характеристик перетворень системи центрів міста [3].

4. Морфологічний аналіз міського середовища включає визначення морфологічної структури, виявлення морфологічних типів кварталів, вулиць і площ міста [4, 5], вияв стійких тенденцій у змінах морфо типів та ступеня їх перетворення, що дає можливість визначення можливих параметрів їх змін та регламентації нової забудови.

5. Аналіз стійких елементів, змін та рукотворних перетворень природної підоснови міста у ході його розвитку; аналіз історичної системи озеленення та публічних просторів міста;

6. Аналіз формування і розвитку забудови включає визначення змін у щільності забудови, темпів її приросту (кількісні показники), зміни типів та поверховості забудови (якісні показники).

7. Аналіз композиційної структури міста, вияв її просторового типу, щільності домінуючих елементів тощо.

Висновки. Аналіз структурних перетворень населеного пункту дає можливість визначити його цінні історичні елементи, що підлягають збереженню, виявити найбільш стійкі закономірності структурного формування як основу його подальшого розвитку населеного пункту.

Література

1. Методические рекомендации по исследованию историко-архитектурного наследия в городах Украинской ССР.- КиевНИИПградостроительства, КиевНИИТИ, 1982.
2. Вечерский В. Спадщина містобудування України: Теорія і практика історико-містобудівних пам'яткоохоронних досліджень населених місць, у 2-х ч. - К.: НДІТІАМ, 2003.

3. Веретенников Д. Б. Метод исследования исторического развития планировочных структур// Градостроительство и архитектура: Вестник СТАСУ.- 2014. №4. – с. 6 - 9.
4. Осиченко Г. О. Морфологія міста // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник – К., КНУБА, 2006. – Вип. 16. – с. 245 - 254.
5. Осиченко Г. О. Інтегральний метод районування в містобудуванні// Містобудування та територіальне планування. Науково-технічний збірник. Вип.18 – К., КНУБА, 2004 – С. 138-148.

Аннотация

В статье рассматриваются методы исследований исторических городов и населенных пунктов. Сделаны выводы о необходимости расширения методов анализа и привлечения междисциплинарных методов исследований.

Ключевые слова: методы исследований, эволюция, исторические города и населенные пункты, историко - архитектурный опорный план, историко - культурное наследие.

Abstract

Research methods of historic cities and settlements are considered in the article. Conclusions on the need for increased methods of analysis and attracting of interdisciplinary methods been made.

Keywords: research methods, evolution, historical cities and towns, historical - architectural support program, historical - cultural heritage.

УДК 72.025.4

Орленко М. І. ,
канд. техн.наук,
президент корпорації “Укрреставрація”

ПІДСИЛЕННЯ АРХІТЕКТУРНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОБ'ЄКТІВ РЕСТАВРАЦІЇ ПРИРОДНИМИ СКЛАДОВИМИ

Анотація: в статті на прикладі видатних об'єктів корпорації “Укрреставрація” розглядаються прийоми підсилення естетичних властивостей архітектури. На прикладах унікальних київських пам'яток проаналізовано зв'язок архітектури, природного ландшафту та водних масивів. Зазначено, що вдалий вибір місця для об'єкту не завжди враховував специфічні особливості ґрунтів основи.

Ключові слова: природний ландшафт, унікальні об'єкти, реставрація, архітектура, вода.